

عنوان مقاله:

کاربست روش تحلیل مضمون در بررسی و مقایسه جایگاه «فکر» در روان‌شناسی قرآن بنیان

محل انتشار:

فصلنامه روش شناسی علوم انسانی، دوره 28، شماره 110 (سال: 1401)

تعداد صفحات اصل مقاله: 18

نویسندگان:

محمد کاویانی - عضو هیئت علمی گروه روانشناسی

مصطفی نظری - دانش آموخته حوزه علمیه، سطوح عالی؛ و دانش پژوه دکتری قرآن و روانشناسی جامعه المصطفی (ص) العالمیه

خلاصه مقاله:

در دهه‌های اخیر، با وجود احترام به روش‌های کمی و تلفیقی، اقبال روزافزونی به روش‌های پژوهش کیفی توسط پژوهشگران صورت گرفته است. در بین روش‌های کیفی متعدد نیز فقط بعضی از آنها را می‌توان در مطالعه متن، به کار گرفت که یکی از آن روش‌ها عبارت است از روش «تحلیل مضمون». هدف این پژوهش عبارت است از معرفی این روش، از طریق کاربرست آن در مطالعه قرآنی - روان‌شناختی، در باب واژه «فکر» به عنوان یک نمونه. روش گردآوری داده‌های این پژوهش کتابخانه‌ای و روش تحلیل داده‌ها، تحلیل عقلی بوده است. ابتدا، روش تحلیل تم و زیرمجموعه‌های آن معرفی شده و سپس، آیات مرتبط با موضوع «فکر» با استفاده از شیوه شبکه مضامین جمع‌آوری شده است. آنگاه «مضامین پایه‌ای» از قرآن استخراج و از طریق آنها، به «مضامین سازمان‌دهنده» و در نهایت به «مضامین فراگیر» دست یافته‌ایم. در گام پایانی، نتایج به دست آمده قرآنی در باب «فکر»، با سازه روان‌شناختی «فکر»، بررسی تطبیقی شده است. یافته‌های پژوهش قرآنی، دو مضمون فراگیر «مبدأ» و «معاد» را به دست داد و مطالعه تطبیقی، معلوم کرد که هدف تفکر در دانش روان‌شناسی بازتابی «تعادل روانی» است؛ در حالی که هدف «فکر» در قرآن، عبارت است از «سعادت اخروی»؛ همچنین تفکر در معنای قرآنی خویش به زندگی انسان هویت، جهت و معنا می‌دهد در صورتی که در معنای روان‌شناختی آن، تفکر فرایندی است که در ارزیابی، نتیجه‌گیری و تصمیم به او کمک می‌کند و نیز معلوم شد که «روش تحلیل مضمون» کارایی زیادی در مطالعات «روان‌شناسی قرآن بنیان» دارد.

کلمات کلیدی:

تحلیل مضمون (تحلیل تم)، شبکه مضامین، روش پژوهش کیفی، قرآن پژوهی، روان‌شناسی قرآن بنیان

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1477083>

